

Ці два невеличкі нариси — не просто спогади людини, якій довелося бути однією з головних дійових осіб багатьох небуденних подій в історії нашої науки. Сьогодні вони сприймаються як об'єктивні документи цієї історії. Адже час має властивість дивовижним чином проявляти події, висвічуючи їхню справжню значущість, допомагаючи розгледіти в них те, що несе в собі ознаки неординарних справ, ідей, рішень.

Б. ПАТОН

СТЕЛА КОРОЛЬОВА

На той час Інститут електрозварювання та інші установи Академії наук УРСР уже довго співпрацювали із знаменитим ОКБ Сергія Павловича Корольова, але я ще не був знайомий з ним. І ось одного разу, невдовзі після запуску першого штучного супутника Землі, у мене в кабінеті пролунав телефонний дзвінок.

— Здрастуйте. Це Сергій Павлович Корольов. Радий з вами познайомитися. Я знав вашого батенька, коли навчався у Київському політехнічному інституті. А тепер от познайомився по телефону і з вами. Знаю, що ваш інститут багато зробив у галузі зварювальної науки й техніки. Успішно співпрацює і з нами. Спасибі вам за це. Тепер перед нами постало нове, дуже відповідальне завдання. Прийнято рішення спорудити на ВДНГ у Москві стелу на честь запуску першого супутника Землі. Вона має бути вічною, щоб завжди нагадувати людям про подвиг радянського народу. Тому ми вирішили зробити її з титану. Він не піддається корозії і не старіє. Каркас цієї стели буде виготовлений з високоякісної сталі, а іззовні облицьований листами титану, які необхідно зварити один з одним. При цьому не повинно бути зварювальних деформацій, бо вони зіпсують увесь вигляд величної споруди. Чи можете ви нам допомогти?

Я був здивований і, звичайно, зворушений. Зі мною розмовляє сам Корольов, про якого тоді ходили легенди, і просить допомогти! Ясна річ, ми повинні виконати це завдання.

— Сергію Павловичу, — відповідаю. — Дякую за честь і довіру. Ми візьмемося за це відповідальне і складне завдання. У нас є технологія зварювання титану, а також необхідні матеріали і устаткування. Справа ускладнюється тим, що титан дуже важко зварити зі сталлю та з іншими металами. Але й тут маємо певні рішення. Будемо працювати і постараємося вас не підвести.

— Я знав, що ви не відмовитеся. Дякую вам, — завершив розмову Сергій Павлович.

Стела і сьогодні тішить зір екскурсантів на Алеї космонавтів у Москві й велично виблискує у сонячних променях.

Стела на честь запуску першого штучного супутника Землі

Гадаю, що у цьому епізоді ще раз проявилися стиль роботи і характер незабутнього Сергія Павловича Корольова. Він вникав у всі малі й великі справи, ставився до них з величезною відповідальністю, вимагав від усіх насамперед надійності.

Невдовзі я познайомився із Сергієм Павловичем особисто. Неодноразово відвідував його підприємство, зустрічався з ним в Академії наук СРСР, розмовляв під час сесій Загальних зборів. Він був великим ученим, конструктором, організатором. І — фантастом.

Я вдячний долі, що мав щастя зустрічатися і працювати разом із Сергієм Павловичем Корольовим.

ЗАМОВЛЕННЯ НА МАШИНУ КОНТАКТНОГО ЗВАРЮВАННЯ ТРУБ

Олексій Миколайович Косигін — видатний державний діяч, економіст, фінансист, організатор промисловості. Таким він зберігся у моїй пам'яті. Це була інтелігентна, освічена людина, далека від інтриг, кар'єризму, боротьби за владу заради самої влади.

Він бачив, що труднощі в нашій економіці дедалі наростали, шукав шляхи їх подолання. Саме на це був спрямований розроблений ним "Щокінський експеримент". На жаль, Олексію Миколайовичу не дали розвинути і завершити його.

Він любив і розумів науку, жваво цікавився проблемами науково-технічного прогресу. Я мав можливість спостерігати його під час неодноразових нарад за участю вчених Академії наук СРСР. Він глибоко розумів значення фундаментальної науки, її роль у створенні нової техніки і технології, залучав науковців до роботи у Раді Міністрів СРСР, уважно вивчав їхні експертні оцінки планів і програм розвитку економіки.

Мені була доручена експертиза планів розвитку чорної металургії. З цією метою ми створили робочу групу, яка плідно працювала кілька років. Прагнули не до нестримного нарощування виробництва сталі, а до підвищення її якісних показників, до економії ресурсів. І Олексій Миколайович цінував це.

Очолюючи Раду Міністрів СРСР, він велику увагу приділяв паливно-енергетичному комплексу країни, розуміючи необхідність його швидкого та інтенсивного розвитку. Разом зі своїм вірним соратником головою Держплану СРСР Миколою Костянтинівичем Байбаковим О.М. Косигін залучив чимало видатних учених до розробки грандіозного плану розвитку нафтогазового комплексу у Західному Сибіру. Саме ця далекоглядна політика дала змогу СРСР розвивати свою економіку. Вона й нині забезпечує Росії можливість бути гігантським експортером нафти і газу у західні країни.

О.М. Косигін на виставці розробок Академії наук у Держплані СРСР.
Поруч з ним — Б.Є. Патон. 1979 р.

Олексій Миколайович часто їздив до Західного Сибіру. Вивчаючи поклади нафти і газу, їх освоєння, бував там і взимку. Перед одним з Пленумів ЦК КПРС, коли він якраз повернувся із Сибіру, мені пощастило зустріти його у фойє. Я попросив прийняти мене для того, щоб доповісти йому про проект Постанови Ради Міністрів СРСР щодо розвитку зварювальної науки і техніки на наступну п'ятирічку (до речі, такі постанови приймалися на кожен п'ятирічку і майже завжди виконувалися). Олексій Миколайович одразу погодився, але сказав, що і в нього є прохання. Під час розмови у кабінеті він з гіркотою розповів, у яких важких умовах працюють зварники, коли їм доводиться зварювати так звані неповоротні стики магістрального газопроводу на морозі в 40—50°С. Зварник лежить на спині і зварює стик труби майже півтораметрового діаметра.

— Отже, — констатував Олексій Миколайович, — слід їм допомогти, полегшити умови праці. Я прошу вас подумати і розробити таку машину-автомат, яка дасть змогу зварникам позбутися важких виснажливих операцій.

Він поглянув на мене і додав:

— Якщо не вийде, ми не нарікатимемо, адже розуміємо, що це надзвичайно складне завдання, але постарайтеся.

Я запевнив його, що ми шукатимемо рішення.

Справді, нам вдалося створити машину контактного зварювання стиків таких труб. Вона рухалася всередині трубопроводу, а тому була придатною для роботи за будь-якої погоди, до того ж продуктивність праці зварників зросла на порядок, тобто вдесятеро. Такі машини і сьогодні працюють на будівництві трубопроводів. Ліцензія на їх виробництво продана у США.

...Це лише один епізод у багатогранному і неспокійному житті Олексія Миколайовича. Він свідчить про його справжнє піклування про людей, прагнення поліпшити умови їхньої праці, зберегти здоров'я. То був відданий справі державний діяч і чудова Людина!

© ПАТОН Борис Євгенович. 2002.